

Vai trò của cấp ủy cơ sở tại tỉnh Điện Biên trong thực hiện Chương trình mục tiêu quốc gia giai đoạn 2021-2025: thực trạng và các yếu tố ảnh hưởng

Ngày nhận bài: 04/08/2025 | Ngày phản biện: 08/08/2025 | Ngày xuất bản: 20/09/2025

Tác giả: Phạm Hương Trà (Học viện Báo chí và Tuyên truyền)

Tóm tắt: Việc phát huy vai trò lãnh đạo của cấp ủy cơ sở, đặc biệt ở cấp xã, được xác định là nhân tố quyết định hiệu quả nhằm thực hiện Quyết định số 90/QĐ-TTg về phê duyệt chương trình mục tiêu quốc gia số giảm nghèo bền vững giai đoạn 2021-2025. Bài viết phân tích thực trạng tại tỉnh Điện Biên - một địa phương miền núi biên giới có nhiều khó khăn nhưng cũng đạt được kết quả đáng ghi nhận. Từ đó làm rõ các yếu tố ảnh hưởng, chỉ ra thuận lợi và thách thức trong bối cảnh thực thi Luật số 72/2025/QH15 về Tổ chức chính quyền địa phương theo mô hình hai cấp, đồng thời đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả vai trò của cấp ủy cơ sở.

1. Đặt vấn đề

Trong giai đoạn 2021-2025, Thủ tướng Chính phủ đã có quyết định số 90/QĐ-TTg về phê duyệt chương trình mục tiêu quốc gia giảm nghèo bền vững với 3 nội dung chính là xây dựng nông thôn mới; giảm nghèo bền vững; và phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi. Đây là những chương trình có ý nghĩa chiến lược trong việc thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững, thu hẹp khoảng cách vùng miền, và nâng cao chất lượng đời sống người dân. Từ ngày 01/7/2025, Luật số 72/2025/QH15 về Tổ chức chính quyền địa phương chính thức có hiệu lực, quy định mô hình chính quyền địa phương chỉ còn hai cấp (tỉnh và xã), thay thế cho mô hình ba cấp trước đây (tỉnh - huyện - xã). Đây là một cải cách hành chính lớn, nhằm tinh gọn bộ máy, giảm tầng nấc trung gian, tăng cường phân quyền và nâng cao hiệu quả quản trị địa phương.

Điện Biên là tỉnh miền núi, biên giới, có diện tích 9.541 km², dân số hơn 620.000 người (năm 2024), với trên 83% là đồng bào dân tộc thiểu số⁽¹⁾. Điện Biên không sáp nhập với bất kỳ tỉnh nào khác nên diện tích và dân số vẫn giữ nguyên. Tuy nhiên, việc chuyển từ mô hình ba cấp sang hai cấp đã làm khối lượng và tính chất công việc tại cấp xã tăng đáng kể, khi nhiều nhiệm vụ trước đây do cấp huyện đảm nhiệm nay chuyển về xã. Điều này đặt cấp ủy cơ sở trước những cơ hội và thách thức mới: cơ hội được phát huy quyền hạn và tính chủ động, song đồng thời chịu áp lực lớn hơn về năng lực quản trị, huy động nguồn lực và trách nhiệm giải trình.

Trong bối cảnh đó, việc nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng đến việc phát huy vai trò của cấp ủy cơ sở trong thực hiện Chương trình MTQG tại tỉnh Điện Biên giai đoạn 2021–2025 có ý nghĩa quan trọng, góp phần hoàn thiện chính sách và nâng cao hiệu quả lãnh đạo cơ sở trong giai đoạn tới.

2. Thực trạng phát huy vai trò của cấp ủy cơ sở tại tỉnh Điện Biên

Trong giai đoạn 2021–2025, cấp ủy cơ sở tại Điện Biên đã đạt được nhiều thành công quan trọng trong triển khai Chương trình mục tiêu quốc gia. Tính đến cuối năm 2024, toàn tỉnh có 51/115 xã (chiếm khoảng 44,3%) được công nhận đạt chuẩn hoặc cơ bản đạt chuẩn nông thôn mới, trong đó 4 xã đạt chuẩn nâng cao và 179 thôn, bản được công nhận kiểu mẫu⁽²⁾. Với xuất phát điểm thấp, thì đây là một bước tiến đáng ghi nhận thể hiện sự nỗ lực lớn của các cấp ủy xã trong lãnh, chỉ đạo và huy động nguồn lực. Về giảm nghèo, số liệu thống kê cho thấy tỷ lệ hộ nghèo của Điện Biên đã giảm từ 33,05% năm 2019 xuống còn 25,68% vào năm 2023, trung bình giảm 4,17%/năm, vượt 1,24% so với mục tiêu Nghị quyết đặt ra⁽³⁾. Đây là kết quả đáng khích lệ nếu so sánh với mức giảm bình quân cả nước năm 2024, đưa tỷ lệ hộ nghèo xuống còn 4,06%⁽⁴⁾. Nếu so với mức giảm bình quân cả nước, kết quả này chưa thực sự nổi bật, nhưng xét trong điều kiện đặc thù của Điện Biên thì đây là thành tích có ý nghĩa, khẳng định vai trò dẫn dắt của cấp ủy cơ sở. Đặc biệt, công tác dân vận đã phát huy hiệu quả, thể hiện qua việc nhân dân đóng góp tới gần 7.200 tỷ đồng trong tổng nguồn lực 8.605,7 tỷ đồng năm 2023 cho Chương trình mục tiêu quốc gia⁽⁵⁾. Ở nhiều xã, như Noong Hẹt, cấp ủy đã lãnh đạo thành công việc chuyển đổi cơ cấu sản xuất nông nghiệp, giúp nâng thu nhập bình quân đầu người từ 22,1 triệu đồng năm 2016 lên 53 triệu đồng năm 2023⁽⁶⁾. Những kết quả này cho thấy, nơi nào cấp ủy cơ sở phát huy

được tính sáng tạo, gần dân và dân vận khéo, ở đó sự đồng thuận xã hội được hình thành, tạo động lực thúc đẩy phát triển.

Mặc dù có những thành công đáng được ghi nhận nhưng Điện Biên hiện nay vẫn còn tồn tại hạn chế. Trước hết, tỷ lệ xã đạt chuẩn nông thôn mới của Điện Biên mới đạt 44,3%, thấp hơn rất nhiều so với mức bình quân cả nước là 79,3%⁽⁷⁾. Điều này cũng cho thấy độ trễ và thiếu đồng đều trong phát triển kinh tế, xã hội tại các xã của Điện Biên. Tương tự, mặc dù tỷ lệ hộ nghèo đã giảm nhanh hơn mục tiêu, nhưng mức nghèo tuyệt đối (25,68%) vẫn còn cao, cách biệt trên 20 điểm phần trăm so với tỷ lệ chung cả nước (4,06%).

Việc triển khai MTQG tại Điện Biên cho thấy cấp ủy cơ sở đã chủ động, sáng tạo, phát huy vai trò quan trọng trong việc huy động nguồn lực, chỉ đạo xây dựng nông thôn mới và giảm nghèo bền vững đưa Điện Biên tiệm cận các mục tiêu của Chương trình MTQG giai đoạn 2021–2025. Tuy nhiên, sự khác biệt rõ rệt so với mức bình quân cả nước và sự phân hóa lớn trong nội tỉnh đặt ra yêu cầu cấp bách phải tiếp tục nâng cao năng lực lãnh đạo của cấp ủy xã, đồng thời tạo cơ chế phân bổ nguồn lực và hỗ trợ phù hợp với đặc thù địa phương.

3. Các yếu tố ảnh hưởng đến việc phát huy vai trò của cấp ủy cơ sở trong thực hiện Chương trình mục tiêu quốc gia giai đoạn 2021–2025

3.1. Yếu tố chính trị - pháp lý

Khung pháp lý là nền tảng đầu tiên và quan trọng nhất quyết định vai trò của cấp ủy cơ sở. Luật số 72/2025/QH15 về Tổ chức chính quyền địa phương (có hiệu lực từ 01/7/2025) đã xác lập mô hình chính quyền hai cấp, phân định rành mạch chức năng và thẩm quyền giữa cấp tỉnh và xã. Nguyên tắc “rõ người, rõ việc, rõ trách nhiệm” được khẳng định, nhằm hạn chế tình trạng chồng chéo trong quản lý.

Tại tỉnh Điện Biên hiện nay có 45 đơn vị cấp xã gồm 42 xã, 3 phường, sự chuyển đổi này vừa mở ra cơ hội, vừa đặt ra thách thức. Về cơ hội, cấp xã nay được trực tiếp quyết định nhiều nội dung trước đây thuộc cấp huyện, như phê duyệt một số dự án phát triển hạ tầng nông thôn hay phân bổ vốn trong khuôn khổ MTQG. Điều này giúp phát huy tính chủ động của cấp ủy cơ sở và rút ngắn quy trình ra quyết định. Tuy

nhiên, mặt trái là hệ thống văn bản hướng dẫn thi hành luật còn thiếu đồng bộ. Đến cuối năm 2025, nhiều xã báo cáo khó khăn trong việc giải ngân vốn xây dựng nông thôn mới do chưa có hướng dẫn chi tiết về trình tự thủ tục trong điều kiện mới⁽⁸⁾. Điều này làm suy giảm tính hiệu quả của vai trò lãnh đạo cấp ủy xã trong mắt người dân. Bài học đặt ra là: khung pháp lý chỉ thực sự phát huy hiệu quả khi đi đôi với sự kịp thời, minh bạch và đầy đủ của các văn bản dưới luật.

3.2. Yếu tố tổ chức bộ máy, cán bộ và nguồn lực

Sau khi bỏ cấp huyện, khối lượng công việc tại cấp xã tăng đột biến, trong khi năng lực cán bộ chưa đáp ứng tương xứng. Theo thống kê của UBND tỉnh Điện Biên năm 2024, chỉ khoảng 62% cán bộ, công chức cấp xã có trình độ đại học hoặc cao đẳng phù hợp; con số này thấp hơn đáng kể so với mức trung bình cả nước là 80%⁽⁹⁾. Tình trạng này rõ nhất tại các huyện vùng cao như Nậm Pồ, Mường Nhé, nơi nhiều cán bộ xã còn hạn chế về kỹ năng lập kế hoạch, quản lý vốn và sử dụng công nghệ số. Nguồn lực tài chính cũng chưa đồng đều. Nguồn vốn hiện nay chủ yếu tập trung tại các xã đồng bằng, có điều kiện kinh tế khá; các xã miền núi cao vẫn phụ thuộc phần lớn vào ngân sách trung ương. Điều này dẫn đến sự bất bình đẳng nội tỉnh: trong khi xã Noong Hẹt đã hoàn thành các tiêu chí nâng cao, xã Chung Chải (Mường Nhé) vẫn loay hoay với tiêu chí hạ tầng cơ bản.

Thực tế này khẳng định, năng lực tổ chức bộ máy và huy động nguồn lực của cấp ủy cơ sở quyết định trực tiếp đến tiến độ và hiệu quả triển khai MTQG. Ở đâu cấp ủy xã chủ động sắp xếp nhân sự, tổ chức đào tạo bồi dưỡng và có cơ chế giám sát minh bạch, ở đó chương trình phát huy hiệu quả. Ngược lại, những xã thiếu quyết liệt trong đổi mới tổ chức dễ rơi vào tình trạng hành chính hóa, làm giảm lòng tin của người dân.

3.3. Yếu tố xã hội, văn hóa và sự tham gia của nhân dân

Cấp ủy cơ sở chỉ có thể phát huy đầy đủ vai trò lãnh đạo khi huy động được sự tham gia chủ động và đồng thuận của nhân dân. Điện Biên là tỉnh có hơn 83% dân số là đồng bào dân tộc thiểu số, chủ yếu là Thái, Mông, Khơ Mú...⁽¹⁰⁾. Đặc điểm này vừa là thế mạnh về bản sắc văn hóa, vừa là thách thức lớn trong triển khai MTQG. Một số xã điểm đã làm tốt công tác dân vận. Chẳng hạn, tại Noong Hẹt, cấp ủy xã thường xuyên tổ chức đối thoại cộng đồng bằng cả tiếng Việt và tiếng Thái, huy động được hàng

trăm hộ tham gia hiến đất, đóng góp công lao động để làm đường liên thôn. Chính sự gắn kết và minh bạch này giúp xã không chỉ hoàn thành tiêu chí hạ tầng mà còn nâng cao thu nhập bình quân đầu người lên 53 triệu đồng/năm vào 2023⁽¹¹⁾.

Tuy nhiên, ở nhiều xã vùng sâu như Pá Mỳ (Mường Nhé), do hạn chế ngôn ngữ và điều kiện địa lý cách trở, người dân ít tham gia các cuộc họp hoặc hoạt động cộng đồng, dẫn đến khó khăn trong việc huy động nguồn lực tại chỗ. Điều này chứng minh rằng, yếu tố văn hóa – xã hội, nếu không được xử lý linh hoạt, sẽ trở thành rào cản lớn làm suy giảm vai trò lãnh đạo của cấp ủy xã.

3.4. Yếu tố công nghệ và chuyển đổi số trong bối cảnh chính quyền hai cấp

Chuyển đổi số được xác định là động lực then chốt nâng cao năng lực quản trị của chính quyền hai cấp. Trong Luật Tổ chức chính quyền địa phương số 72/2025/QH15 yêu cầu các xã ứng dụng công nghệ thông tin trong quản lý, giám sát và phục vụ nhân dân⁽¹²⁾. Tuy vậy, thực tiễn tại Điện Biên cho thấy hạ tầng công nghệ còn nhiều hạn chế: khoảng 40% xã miền núi cao chưa có đường truyền internet ổn định; đa phần cán bộ xã chưa được đào tạo kỹ năng sử dụng phần mềm quản lý MTQG⁽¹³⁾. Điều này dẫn đến tình trạng báo cáo MTQG vẫn chủ yếu thực hiện bằng văn bản giấy, thiếu minh bạch và cập nhật chậm. Ở một số xã, tiến độ thi công hạ tầng bị chậm không phải vì thiếu vốn, mà do chậm trễ trong khâu thẩm định và phê duyệt hồ sơ điện tử. Ngược lại, những xã gần trung trong quá trình vận hành thử nghiệm chính quyền hai cấp tại 18 xã/phường mới tại Điện Biên, thủ tục hành chính liên thông tại Trung tâm Phục vụ hành chính công cấp xã được giải quyết trong khoảng 30 phút, trong khi theo quy định bình thường thời gian tối đa là 12 ngày làm việc (như thủ tục trợ cấp người có công)⁽¹⁴⁾.

Như vậy, chuyển đổi số không chỉ là yêu cầu pháp lý mà còn là công cụ thực tiễn để tăng cường năng lực lãnh đạo và minh bạch hóa hoạt động của cấp ủy cơ sở. Tuy nhiên, nếu không được đầu tư đồng bộ về hạ tầng và nhân lực, đây sẽ là điểm yếu kéo dài khoảng cách phát triển giữa các xã.

4. Gợi ý một số giải pháp, khuyến nghị

Một là, về hoàn thiện thể chế và cơ chế phân quyền, Trung ương cần sớm ban hành nghị định và thông tư hướng dẫn chi tiết thi hành Luật 72/2025/QH15, đặc biệt liên quan đến cơ chế phân bổ vốn, quy trình thẩm định, và giám sát dự án MTQG. Tỉnh Điện Biên nên xây dựng “quy trình một cửa điện tử” cho MTQG, bảo đảm cấp xã được tiếp nhận, giải ngân vốn kịp thời mà không phải qua nhiều khâu trung gian. Giải pháp này khả thi vì có thể tận dụng hạ tầng cổng dịch vụ công trực tuyến hiện nay của tỉnh.

Hai là, về tổ chức bộ máy và nâng cao năng lực cán bộ cấp xã: tiến hành đào tạo lại cho cán bộ xã theo mô-đun ngắn hạn về kỹ năng quản trị dự án, quản lý tài chính công và sử dụng công nghệ thông tin. Điều này có thể triển khai ngay thông qua sự phối hợp giữa Trường Chính trị tỉnh Điện Biên và trường Đại học khu vực Tây Bắc. Luân chuyển cán bộ trẻ, có trình độ từ tỉnh xuống xã khó khăn, đặc biệt ở các lĩnh vực còn thiếu hụt nhân lực như công nghệ thông tin, quản lý đất đai. Đây là chính sách khả thi vì tỉnh đã có chủ trương luân chuyển cán bộ trong giai đoạn 2021 - 2025. Áp dụng hệ thống đánh giá hiệu quả công việc (KPI) để tăng tính trách nhiệm và minh bạch.

Ba là, về phát huy sức mạnh cộng đồng và dân chủ cơ sở. Cần thường xuyên tổ chức đối thoại nhất là với bà con vùng dân tộc thiểu số để giải quyết kịp thời vướng mắc. Nhân rộng mô hình thôn bản tự quản giám sát công trình, vừa tăng tính minh bạch, vừa giảm chi phí giám sát từ cấp trên. Khuyến khích vai trò của các tổ chức chính trị - xã hội (Đoàn Thanh niên, Hội Phụ nữ, Hội Nông dân) trong tuyên truyền, vận động và tổ chức phong trào thi đua xây dựng nông thôn mới.

Bốn là, về chuyển đổi số tại cấp xã: Đầu tư hạ tầng internet băng rộng cho các xã vùng sâu, đồng thời cung cấp thiết bị tối thiểu (máy tính, phần mềm quản lý) cho Ủy ban nhân dân xã. Đào tạo “cán bộ số cộng đồng”: mỗi xã bố trí ít nhất 1–2 cán bộ trẻ am hiểu công nghệ để hỗ trợ toàn bộ quy trình số hóa.

Kết luận

Qua phân tích các yếu tố chính trị - pháp lý, tổ chức bộ máy - cán bộ - nguồn lực, xã hội - văn hóa - sự tham gia của nhân dân và công nghệ, chuyển đổi số, có thể khẳng định: vai trò của cấp ủy cơ sở trong thực hiện Chương trình mục tiêu quốc gia giai đoạn 2021-2025, đặc biệt ở tỉnh Điện Biên, vừa là điều kiện tiên quyết vừa là thách thức trọng yếu.

Như vậy, cấp ủy cơ sở không chỉ là đầu tàu chính trị mà còn là trung tâm tổ chức và điều phối các nguồn lực, quyết định hiệu quả của Chương trình MTQG. Sự thành công ở những xã điển hình như Noong Hẹt chứng minh năng lực lãnh đạo của cấp ủy cơ sở là yếu tố then chốt giúp biến chủ trương thành kết quả cụ thể./.

Tài liệu tham khảo

- (1) (10) Tổng cục Thống kê (2024), Niên giám thống kê 2024, Hà Nội, NXB Thống kê
- (2) (3) (5) UBND tỉnh Điện Biên (2024), Báo cáo kết quả xây dựng nông thôn mới và giảm nghèo bền vững giai đoạn 2021–2024. Truy cập tại: <https://dienbien.dcs.vn/>
- (4) Hương Trà (2025), Cả nước còn hơn 1,2 triệu hộ nghèo và hộ cận nghèo, truy cập trên <https://baodantoc.vn/ca-nuoc-con-hon-12-trieu-ho-ngheo-va-ho-can-ngheo-1739263724313.htm>
- (6) (11) Sở Nội vụ tỉnh Điện Biên (2023), Noong Hẹt – điểm sáng của huyện Điện Biên trong xây dựng nông thôn mới kiểu mẫu. Truy cập tại: <https://snv.dienbien.gov.vn/vi/news/thi-dua-khen-thuong/noong-het-diem-sang-cua-huyen-dien-bien-trong-xay-dung-nong-thon-moi-kieu-mau-596.html>
- (7) Hà Thanh Giang (2025), Nỗ lực thực hiện tốt Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới, giảm nghèo bền vững, truy cập trên <https://nhandan.vn/no-luc-thuc-hien-tot-chuong-trinh-muc-tieu-quoc-gia-ve-xay-dung-nong-thon-moi-giam-ngheo-ben-vung-post888720.html>
- (8) Báo Chính phủ (2025), Chính quyền hai cấp tỉnh Điện Biên phải thấm nhuần tinh thần phục vụ nhân dân từ 1/7. Truy cập tại: baochinhphu.vn.
- (9) Bộ Nội vụ (2023), Báo cáo tổng kết công tác cán bộ cấp xã năm 2022–2023. Hà Nội.
- (12) Quốc hội (2025), Luật số 72/2025/QH15 Tổ chức chính quyền địa phương. Hà Nội, truy cập trên <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/bo-may-hanh-chinh/luat-to-chuc-chinh-quyen-dia-phuong-2025-so-72-2025-qh15-649675.aspx>
- (13) Báo Kinh tế & Đô thị (2025), Chính quyền địa phương hai cấp: Vận hành mới – Thách thức mới. Truy cập tại <https://kinhtedothi.vn/chinh-quyen-dia-phuong-hai-cap-van-hanh-moi-thach-thuc-moi.786459.html>
- (14) Lê Lan (2025), Điện Biên rút kinh nghiệm vận hành thử nghiệm hoạt động tại các xã mới, Truy cập trên <https://nhandan.vn/dien-bien-rut-kinh-nghiem-van-hanh-thu-nghiem-hoat-dong-tai-cac-xa-moi-post889817.html>